

ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ У ВИЩІЙ
АРХІТЕКТУРНО-ХУДОЖНІЙ ОСВІТІ

**ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ У ВИЩІЙ
АРХІТЕКТУРНО-ХУДОЖНІЙ ОСВІТІ**

Під загальною редакцією Н.Є.Трегуб. - Харків: ХДАДМ, 2001-2002. - №2-3/1, 232с.

Укр., рос. мовами

На матеріалі архітектури, дизайну, декоративного й образотворчого мистецтва розглядаються актуальні проблеми академічно-іновачійних напрямків вищої архітектурної та художньої освіти в контексті формування сучасного предметно-просторового середовища життєдіяльності. Для архітектурознавців, мистецтвознавців, культурологів, психологів, етнографів та естетиків

Затверджено постановою президії ВАК України від 22 травня 1997 р. №1а/5 та від 10 листопада 1999 р. №3-05/11 як наукове видання для публікацій основного змісту дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора та кандидата наук за спеціальностями «мистецтвознавство» та «архітектура»

Збірник зареєстрований у Державному комітеті інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України. Свідоцтво серії КВ №7109 від 25.03.2003р.

*Видається за рішенням Вченої Ради
Харківської державної академії дизайну і мистецтв*

Редакційна колегія:

Трегуб Н.Є.

(головний редактор)

кандидат архітектури, доцент ХДАДМ

член Національної спілки архітекторів та Національної спілки художників України

Богуславський В.М.

доктор мистецтвознавства, професор ХДАДМ

Божко Ю.Г.

доктор архітектури, професор кафедри дизайну ХДАДМ

Єрмаков С.С.

доктор педагогічних наук, професор ХДАДМ

Запаско Я.П.

доктор мистецтвознавства, професор кафедри історії та теорії мистецтва

Львівської академії мистецтв,

академік Національної академії наук вищої школи України

Кравець В.Й.

член-кореспондент Академії архітектури України, доктор архітектури,

професор, зав. кафедрою образотворчого та декоративного мистецтва ХДТУБА,

член Національної Спілки художників України

Крижанівська Н.Я.

доктор архітектури, зав. кафедрою, професор ХДАДМ

Мироненко В.П.

доктор архітектури, зав. кафедрою дизайну архітектурного

середовища, професор ХДТУБА

Стахевич О.Г.

доктор мистецтвознавства, професор Харківської державної академії культури та

Харківського державного інституту мистецтв ім. І.П. Котляревського

Фоменко В.М.

доктор мистецтвознавства, зав. відділом образотворчого мистецтва інституту

мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАНУ,

член Національної спілки художників та Спілки журналістів України

Шило О.В.

доктор мистецтвознавства, професор кафедри культурології

Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого

і кафедри дизайну архітектурного середовища

Харківського державного технічного університету будівництва і архітектури,

член Міжнародної Асоціації мистецтвознавців СНД (АМС)

О.Перець

аспірант, Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка

ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТРАДИЦІЙНОГО МИСТЕЦТВА, РЕМЕСЕЛ ТА АРХІТЕКТУРИ ПОЛТАВЩИНИ У КУЛЬТУРАХ, ЩО ПЕРЕДУВАЛИ СЛОВ'ЯНСЬКОМУ ПЕРІОДУ

Спроби незалежної України інтегруватися до світового співтовариства ціною поступливості у сфері власних національних інтересів на ділі, як правило, виливається у втраті державою позицій, що досягалися протягом довгого й складного історичного розвитку. Особливо не варто ризикувати національною культурою та мистецькою школою у погоні за універсальною глобальною культурою з її стандартизованим ринком, який ніяк не реагує на екзогенні фактори, що лежать в основі існування кожної титульної нації. Тим більше, що так звана масова культура потребує постійного підживлення у вигляді вже існуючих зразків, щоб виробляти нові штампи-стандарты для ринкової пропозиції. Тому міцні державні організми дбають за збереження власної національної культури, вбачаючи в ній джерело для всебічного розвитку та гарантію власного культурного суверенітету.

Не забуваємо, що саме національна культура з її активними діями стала визначальним фактором у детермінації української державності. Сучасне українське суспільство так чи інакше мусить рухатися у напрямку розвитку національних традицій, оскільки особистість зберігає свою індивідуальність лише в умовах національної культури. Використання традицій української національної культури повинно здійснюватися в архітектурному та матеріальному середовищі, стилістика яких за часи існування в умовах імперій на правах провінцій, що були приєднані силоміць, втратила історично складену архітектурно-художню виразність, котрій відповідає єдиний історично-суспільний зміст. У формуванні естетичного образу регіонів України першорядним стає використання минулого надбання, яке надасть архітектурі відповідну символічну стилістику, що розвиває культуру українського населення даного регіону.

Проблеми використання та інтерпретації минулого надбання в українській архітектурі висвітлюються у сучасних часописах. У статті О.Олійник "Одноразова архітектура Бориса Краснова" традиція розглядається як протиположна зайвій технологізації та говорить про невиправдане ігнорування традицією на догоду замовнику [5, с. 93]. Про обрядовість у будівництві хати розповідає С.Царенко у статті "Українській дім" [15, с. 20, 21]. Л.В.Прибега розглядає символіко-магічний зміст декору народного житла та техніку його виконання у

статті "Архітектурний декор у народному будівництві України і засади його реставрації" [9, с. 37-46]. Ю.Я.Герчук у публікації "Что такое орнамент?" розглядає орнамент як найдавнішу форму просторового мистецтва та його місце у художньому оздобленні [2, с. 328]. О.Сидорова у статті "Символика народного жилища" показує, як у декорі української хати відображено зміст давньослов'янської міфології [11, с. 104-109].

Але на якісно новий напрямок розвитку української мистецтвознавчої науки вказує В.Личкова, який закликає до створення комплексу соціально-гуманітарних дисциплін – "регіоніки", який буде всебічно досліджувати особливості існування окремих регіонів України з метою створення концептуальної моделі "естетики регіону" [3, с. 19].

Одним із головних стовпів української культури є народне мистецтво Полтавщини. Вивчаючи мистецтво українського населення краю необхідно зважати на його автохтонність, тобто українська нація, на сьогодні, тут являє собою результат довготривалого історичного розвитку, розпочатого ще у доісторичні часи. Що відбилося у створенні глибоких та стійких традицій у народному житті і, відповідно, у народному мистецтві.

Дослідження розвитку ремесел і будівництва краю від найдавніших часів, у період формування семіотики мистецтва, надасть іманентний стильотворчий матеріал, позбавлений будь-яких ідеологічних впливів. З точки зору "аналітичної психології" це допоможе створювати сприятливе емоційно-психологічне оточення для місцевого населення [18, с. 306]. А в цілому допоможе комплексно підійти до розробки архітектурно-мистецького середовища регіону у майбутньому.

Територія Полтавщини належить до тих, які були заселені ще за часи давнього кам'яного віку-палеоліту. Освоєння земель Євразії первісною людиною відбувалося на тлі значних кліматичних змін, викликаних материковими зледеніннями. Першою дослідженою пам'яткою доби пізнього палеоліту і на Полтавщині, і у Східній Європі є Гінцівська стоянка (XXIII-XVII тис. років до н.е.), але досліджені і інші пізньопалеолітичні поселення [6, с. 162]. Виявлені там знахідки, серед яких твори первісного мистецтва, свідчать про безпосередній зв'язок естетичного з трудовою діяльністю у найширшому розумінні [6, с. 230]. Палеолітичне мистецтво представлене виробами, що належать мистецтву малих форм

(“мобільному мистецтву”) : скульптурою, різьбленням, графікою, розписом по кістці, м’якому камені або мергелю. Це зооморфні, антропоморфні зображення та орнамент. За характером виконання вони поділяються на сюжетні (“реалістичні”) та знакові (“символічні”). Також є чисельна група прикрас – від підвісок у вигляді прорізаних чи просвердлених зубів тварин або раковин до зумисне виготовлених намист, підвісок, заколок тощо. Зооморфні зображення іноді могли використовуватися у якості прикрас або застібок [6, с. 226].

Дослідження житла та поселень пізньопалеолітичної культури у Придніпров’ї

свідчать про зародки архітектурної та будівельної діяльності. Поселення являли

собою сплановане поєднання житлових та господарчо-побутових комплексів, які склалися зі споруд кістково-земляного характеру. Житла, з вогнищами всередині, мали вигляд наметів або чумів, вкритих шкірами великих тварин, головним чином мамонтів. Кістки та бивні мамонта, роги та кістки шерстистого носорога, бізона, північного оленя розподілялися за розміром та зовнішніми характеристиками і з них формувалися конструктивні елементи споруди : цоколь, обкладка цоколю, надцокольна обкладка, дах, паркан біля входу, вхід, забутовка цоколю тощо [6, с. 188-197].

Первісні люди використовували широкий спектр барвників, як природного походження так і добутих складним шляхом [6, с. 227, 228].

Поза сумнівом широко використовувалися, а головне, творчо осмислювалися такі матеріали, як дерево й шкіра, але через нестійкі фізичні властивості вони майже не збереглися.

Виявлені залишки поселень на Полтавщині свідчать про осілий спосіб життя тогочасної людини, яка займалася полюванням та збиральництвом і, напевно, мала наївно-реалістичну, тотемічну суспільну свідомість [6, с. 236].

Археологічні дослідження свідчать за густе заселення цих земель в усі наступні епохи.

Доба мезоліту, яка тривала в Україні протягом XI-VI тисячоліть до н. е. і, загалом, відповідає значному потеплінню клімату Землі та консолідації сучасних природно-рослинних зон [4, с. 17], за полтавськими знахідками, позначена появою нових, досконаліших знарядь на основі поєднання різних матеріалів: дерева, кістки, каменю. Дротики, гарпуни з дерев’яною, роговою та кістяною основою, в пази якої вставлялися дрібні гострі крем’яні “мікроліти” у вигляді трапечій, трикутників тощо, винайдений лук із крем’яними стрілами значно розширили можливості людини, сприяли переходу до відтворюючих форм господарства [12, с. 10].

В урочищі Біла Гора, поблизу Полтави було виявлено понад 30 поселень, що існували від мезолітичного часу впродовж неоліту, міднокам’яного віку до епохи бронзи. Знайдені чисельні вироби з кременю, каменю, металу, уламки ліпної кераміки пізнього неоліту, енеоліту й бронзи [8, с. 56]. На Полтавщині відомо кілька де-

сятків неолітичних місцезнаходжень, які представляють дніпро-донецьку культуру (V-III тис. до н. е.) та культуру ямково-гребінцевої кераміки (IV-III тис. до н. е.) [12, с. 13].

За доби неоліту ускладнилася техніка виготовлення кам’яних і кістяних знарядь із використанням свердління, шліфування та пиляння. Люди навчилися виготовляти сокири, тесла, мотики, клини, свердла, які використовувалися для обробки деревини та ґрунту, при спорудженні житла, човнів, плотів. Уперше з’явився й набув поширення ліпний керамічний посуд. Виникають прядіння й ткацтво на примітивному ткацькому верстаті [12, с. 13].

Носії дніпро-донецької культури вже мешкали у наземних житлах, збудованих із дерева, очерету та глини. Їм були відомі свійські тварини та перші культурні злаки. Вони виготовляли гостродонний посуд із випаленої глини, який прикрашався гребінчасто-накольчастим орнаментом [12, с. 13].

По всій центральній Полтавщині виявлено зразки керамічного посуду IV-III тисячоліть до н. е., що створені представниками іншої культури. Характерні зовнішні ознаки: округле чи гостре дно й декорування рядами ямок - відбитків гребінцевого штампа, що чергуються. За цим типом орнаменту і дістала назву згадана культура [12, с. 14].

Через відсутність місцевої сировини масо лише поодинокі знахідки доби енеоліту-мідного віку (сер. IV-III тис. до н. е.). Вірогідно, що перші вироби з металу потрапляли на територію Полтавщини від представників трипільської культурно-історичної спільності Середнього Подніпров’я, та з Північного Приазов’я – Передкавказзя. Цей період позначений поширенням міжплемінних зв’язків, що прискорювало процес формування нових етнічних утворень. У добу міді та бронзи територію Полтавщини населяли племена понад 10 археологічних культур з різним рівнем економічного та культурного розвитку, які або змінювали одна одну, або співіснували [12, с. 15].

У добу міді на Полтавщині та на широкіх просторах басейну Сіверського Дінця, у південній частині лісостепового Лівобережжя та степах Правобережжя проживали скотарські племена так званої середньостогівської культури, які першими приручили дикого коня, створили кінноту, озброєну списами, луком і бойовими молотами. Це були будівельники перших на Полтавщині поховальних комплексів - курганів. Їх лісостепові поселення склалися з наземних чи ледь заглиблених у землю прямокутних жител, поруч із якими розташовувалися господарські будови та відкриті вогнища. Середньостогівська кераміка за формою та орнаментациєю пов’язана з древніми неолітичними традиціями. Це високогорлі гостродонні горщики, тюльпановидні судини, які прикрашалися різними видами орнаментациї: гребінчастою, наколюваною, продряпаною, гусеничною та поворозковою [16, с. 324, 325].

У другій половині III та на початку II ти-

сячоліття до н. е., на межі енеоліту й доби ранньої бронзи полтавські простори заселили племена ямної історико-культурної спільноти. Це була перша з велетенських спільнот, які були характерними для найдавнішої історії степів. Деякі дослідники вбачають у населенні ямної культури племена стародавніх аріїв – індосвропейську спільноту, яка населяла найширші степові райони Євразії і дійшла в межах свого розселення до глибинних районів Персії та Індії. В якійсь мірі це були нащадки племен середньостоговської культури. Вони були будівниками величких земляних гробниць у степах України – курганів. Назва ямної культури походить від поховань у простих ямах під курганами. Пізньоямні племена знали колесо і мали повозки, використовували знаряддя праці й прикраси з міді. Напевне, в ямний час на території степової України виникли перші державні утворення, були збудовані укріплення перших столичних центрів, оточені ровами та кам'яними стінами [16, с. 325, 326].

Про інтенсивне заселення цієї території у добу бронзи (кін. III - поч. I тисячоліття до н. е.) свідчать понад 60 пам'яток по всій Полтавщині [7, с. 13]. Цей

період знаменний тим, що у ньому проходили ранні етапи формування різних етнолінгвістичних спільнот Євразії, у тому числі слов'янської спільноти. Головним історичним підсумком розвитку цих етнолінгвістичних спільнот було складання багатьох нині існуючих народів, у тому числі – українців [17, с. 7].

Початок бронзового віку пов'язаний з опануванням металургії бронзи. Історична значимість опанування бронзової металургії полягає у тому, що це відкриття підвищило продуктивність праці, збагатило виробничий процес загалом, надало кращі можливості для розповсюдження та закріплення позитивного технічного досвіду, забезпечило серійне виробництво найбільш раціональних форм виробів, створило можливості для виділення ремісників як особливого соціального прошарку суспільства, змінило характер торгово-економічних зв'язків. Поява бронзових знарядь – це один із показників значних успіхів у розвитку виробничих сил, які були досягнуті на початку II тисячоліття до н. е., що у степовій та лісостеповій зоні теперішньої України вилилося у перемозі землеробсько-скотарського господарства [17, с. 7].

В урочищі Біла Гора збереглися нашарування катакомбної (I пол. II тис. до н.е.), культури багатовапличкової кераміки (XVII-XVI ст. до н.е.), зрубної (XVI-XIV ст. до н. е.), бондарихинської (XII-XIX ст. до н.е.) культур [8, с. 56].

У поселеннях та городищах бондарихинської культури (кін. III - поч. I тис. до н. е.) прослідковується вуличне та кругове планування. Досліджено два типи жител – наземні та заглиблені (на 0,4-0,7 м), що мають стовпovu конструкцію. Наземні житла прямокутної форми розмірами 7x5, 10x6 м., заглиблені, теж прямокутні - розмірами 12x9,5; 10x6; 12x8 м. Майже всі житла однокамерні, зрідка трапляються двохкамерні. Стіни, дерев'яні каркасні з жердин

та очерету, обмазані глиною, також глиною обмазані ділянки підлоги. У житлах знаходилися відкриті домашні вогнища на глиняних майданчиках або купольні печі, а також господарчі ями. Крім жител існували господарські будови та культові наземні споруди. Деякі городища пізнього етапу бондарихинської культури мали захисні укріплення: рів та вали [17, с. 116].

Найчисельнішими знахідками того часу є зразки гарно випаленої кераміки сірого й темно-коричневого кольору з глини та домішками піску, іноді шамоту, слюди. Серед виробів найбільша кількість горщиків кількох типів, крім того, судини слоїкового типу та типу жаровень, курильниці, мініатюрні судини, ложки, фігурки тварин, хлібці, коржі, тиглі, пряслиця тощо. Посуд орнаментовано наколами, ямками, "перлинками" і відбитками гребінчастого або зубчастого штампа, який нанесено по всій поверхні або лише у верхній частині кількома рядами. Є посуд, прикрашений вдавленням пальцями, защипами, наліплюванням валків [17, с. 117].

Про обробку металу тогочасними племенами говорять ливарні форми та тиглі. Металеві вироби робилися з міді та олов'яної бронзи. Знайдені також залізні шлаки, шматки криці та болотна руда, що свідчить за опанування добуванням руди, її плавлення та обробку заліза [17, с. 118]. Саме носії цієї культури раніше за інші народи Східної Європи навчилися самотійно добувати та обробляти залізо [13, с. 28]. Виробів з металу небагато, це дріт, бронзові підвіски, кельти, ножі, долотоподібні знаряддя. У пізніх поселеннях трапляються залізні ножі, шила та долота [17, с. 117].

Вироби з каменю представлені: зернотерками, терками, брусками для точіння. Серед кремнієвих знарядь – шкребляки, подібні до ножа пластини, наконечники стріл і дротиків, укладки для серпів. Багато різноманітних виробів з кістки - шила, проколки, долотоподібні знаряддя тощо. [17, с. 117]. Поширеними були плетіння, прядіння та ткацтво [17, с. 118].

Те, що зразки усіх головних типів посуду бондарихинської культури представлені у ранньоскіфських керамічних комплексах лівобережного лісостепу,

Вказує на те, що ця культура безпосередньо впливала на утворення культур скіфського часу у цій землі [17, с. 119].

У добу заліза, що почалася у першому тисячолітті, полтавські землі населяли скіфи-хлібороби. Це були осілі землеробські племена, нащадки лівобережної бондарихинської та правобережної чорноліської культур [13, с. 32], які мали власних царів і власну військову аристократію та зберігали свою організаційну структуру і внутрішню автономію. Їх залежність від кочовиків степів, напевне, обмежувалася збором данини та грабунками під час походів скіфських військових загонів на північ [13, с. 124].

Знаменною ознакою тогочасного цивілізаційного процесу в українських землях є те, що ці території від VIII ст. до н.е., на багато століть,

потрапляють під виключний вплив грецької культури. Чисельні грецькі колонії на північному узбережжі Чорного моря та у Криму стають осередками, через які греки підтримували торгівельні зв'язки з місцевим населенням, передаючи свою матеріальну та духовну культуру [1, с. 8-22, 359].

У VIII-VII ст. до н.е. посилилася колонізація землеробського населення з правого берега Дніпра на лівий, на Полтавщину [10, с. 49]. Академік Рибаків Б.О. ототожнює правобережців з геродотівськими "сколотами", а тогочасних лівобережців з "гелонами" [10, с. 44, 45]. При цьому, на його думку, скоти є прашурами слов'ян, і полтавську землю, особливо її західні території, разом із правобережним Подніпров'ям, таким чином слід вважати найдревнішою слов'янською землею [10, с. 49,50].

Залишки поселень, городищ та курганів-могильників зустрічаються по берегах річок та на степових вододілах. Виявлено близько 70 пам'яток скіфо-сарматського часу, які датуються VII-VI та V-III століттями до н. е. [13, с. 74, 77].

Городища мали багатодільну структуру укріплень. Найзначнішим серед них є Більське городище, яке на думку багатьох дослідників і є славнозвісним геродотівським Гелоном [13, с. 47,48]. Це найбільше городище Східної Європи скіфського часу, визначний торговельний, ремісничий, культурний, релігійний та політичний центр племінного угруповання в лісостеповому Лівобережжі. Воно являло собою могутню фортецю зі складною фортифікаційною системою, укріплену ровами (глибиною 5,5 м), валами (висотою 7,5-9 м) та дерев'яними стінами, загальною площею 4020,6 га, довжина укріплень 25 200 м. Фортеця захищала три городища: Західне (72 га), Східне (65,2 га), Куземинське (15,4 га) та не менше дев'яти великих заселених ділянок [13, с. 74]. Чисельність населення могла сягати 40-50 тис. чоловік, серед яких панував досить високий рівень соціальних стосунків. Усе це дало підстави дослідникові городища Б.А.Шрамкові вважати його поселенням міського типу [13, с. 75].

Розкопки Західного городища виявили культурний комплекс, характерний правобережжю. Забудову тут складали квадратні землянки площею близько 50 кв. м та заглиблені у ґрунт на 0,6-1 м. Східне городище мало наземні дерев'яні будови площею близько 40 кв. м, невеликі землянки зустрічаються тут дуже рідко, а виявлені зразки тогочасної матеріальної культури, особливо керамічний посуд, більш близькі північно-донецьким зразкам [13, с. 74, 75].

У будівництві житла та поховальних споруд використовувалося дерево різних порід, найчастіше дуб, та, крім того, береза, граб, липа, верба і зрідка сосна. У діло йшли цілі стовбури дерев разом із корою та без кори, а також товсті плахи, бруси, дошки. При цьому в одній споруді застосовувалися усі види деревообробки. Часом, плетінням із гілок робили основу стін житла, печей, різноманітних огорож тощо. [13, с. 116].

Основна маса виробів із металу, керамічних, кістяних та дерев'яних речей для скіфів вироблялася ремісниками лісостепових поселень [13, с. 115].

Залізобробне ремесло представлене тут від VI ст. до н. е.. Місцеві майстри у якості сировини для отримання заліза використовували бурий залізняк, який збагачували у спеціальних горнах. Уже в ранньоскіфський час ковалі лісостепу широко застосовували не тільки порівняно м'яке залізо, але й різні сорти сталі, у тому числі й високовуглецеву. У Більському знайдені залишки ковальських горнів з міхами для дуття повітря, що свідчить про виготовлення виробів із заліза шляхом кування при високих температурах. На залишках лісостепових поселень та курганів знайдені засоби праці ковалів – молот, молотки, обценьки, пружинні щипці, ковальські та ювелірні зубила, пробійники, пуансони, терпуг. За допомогою такого інструменту виготовлялися різні види знарядь, зброя та інші речі. При цьому широко застосовувалися різноманітні ковальські технології і такі складні, що давали можливість шляхом ковальського зварювання поєднувати залізо та сталь різних якостей [13, с. 115].

Була розвинута й кольорова металообробка. При цьому відзначається високий рівень спеціалізації. На Більському городищі майстерні бронзоливарників та ковалів розташовані окремо з різноманітним набором спеціалізованих знарядь праці, знайдена плавильна піч. Сировину отримували з різних місць: із Північного Кавказу, Південного Уралу, із балкано-карпатських копалень, але на Полтавщині в IV ст. до н. е. існували самостійні металообробні виробництва у басейні Ворскли та на Посуллі, які виокремлювалися своєрідністю рецептурного складу бронз протягом усієї скіфської доби. Більшість бронзових виробів виготовлені шляхом литва у глиняні, кам'яні, а для масового виробництва у мідні ливарні форми. Бронзові злитки плавилася у тиглях і розливалися у форми за допомогою глиняних лячок. Місцевими ремісниками-металургами виготовлялися шляхом штампування або тиснення також деякі види прикрас із золота та срібла [13, с. 116].

У VII-V ст. до н. е. осіле населення Полтавщини володіло складними й різноманітними техніками виготовлення виробів із шкіри, кістки, дерева та каменю.

Тогочасні гончарі ще не знали гончарного круга, але широко застосовувався ліпний керамічний посуд, іграшки, культові вироби для жертвників і хатніх вівтарів.

Досить високо розвинутою була технологія ткацтва. Головним матеріалом слугувала овеча вовна, але використовувалися також льон і конопля. Ткали на вертикальному ткацькому верстаті, основа на який натягувалася за допомогою вантажиків. Були відомі тканини різного плетива: від простого полотняного до парчевого й гобеленого. Широко застосовувалося плетіння виробів із гнучких та волокнис-

тих матеріалів, за допомогою якого виготовляли корзини, мати, поворозки, деталі кінської збруї, різні циновки тощо [13, с. 116].

У мистецтві тогочасних племен Євразії панував так званий тваринний стиль. Мотиви хижих тварин та птахів або їх частин – очей, кігтів, лап, відкритої пащі – не тільки мали орнаментальне призначення, але несли ще й сакрально-магічний характер. Існує думка, що у підоснову цього мистецтва було покладене мистецтво племен лісових районів. Населення лісостепу України виступило творцями однієї з груп скіфо-сибірського тваринного стилю, особливості якої виявляються у використанні деяких місцевих мотивів і особливих стилістичних прийомів [13, с. 100, 101].

Зміна у III-II ст. до н.е. кліматичних умов на більш посушливі призводить до міграції мешканців поселень та великих городищ краю у більш зволожені місця, спонукає до переселення у північні райони та у Подоння, Подунав'я до Криму [14, с. 59]. Скіфську добу змінює нова, пов'язана з навалою, з-за Дону, нових кочових сарматських племен. Такі обставини призвели до деякого занепаду культури, але стали якісно новим етапом історичного розвитку Полтавщини, України та Європи в цілому, бо підштовхнули до виокремлення власне слов'янських племен [10, с. 17].

Таким чином розвиток матеріальної культури у полтавському регіоні являє собою безперервний процес еволюційного характеру від доби палеоліту, коли виникли зародки суспільної свідомості та пов'язаної з нею естетики. Близько двадцяти тисяч років еволюції уявлень, яка відбувалася шляхом нашарування нового на старе, що зберігалось й вилилося у формуванні архетипів української нації.

Цей процес неподільний з розвитком традиційного мистецтва, ремесел та архітектури регіону, які втілювали та поглиблювали зміст національних символів, образів і склали основу національної культури.

Здобутки національної культури, що напружувалися у регіоні протягом давньої історії, складають основу при формуванні стилістики сучасного архітектурно-мистецького середовища Полтавщини.

Література:

1. *Античные государства Северного Причерноморья // Археология СССР. Издательство "Наука". Москва, 1984.*
2. *Герчук Ю.Я. Что такое орнамент?: структура и смысл орнаментального образа.- М.: Галарт, 1993.*
3. *Личкова В. Регіоніка в сучасній українській естетиці // Образотворче мистецтво. №1/2001.*
4. *Мезолит СССР // Археология СССР. Издательство "Наука". Москва, 1989.*
5. *Олейник Е. Одноразовая архитектура Бориса Краснова // Архитектура и престиж. № 2/2000*
6. *Палеолит СССР // Археология СССР. Издательство "Наука". Москва, 1984.*
7. *Полтавська область: природа, населення, господарство. Географічний та історико-економічний нарис. Видання 2-е, доповнене і перероблене. За редакцією К.О. Маца./Полтава: Полтавський літератор, 1998.*
8. *Полтавщина. Енциклопедичний довідник. За редакцією А. В. Кудрицького.- К.: УЕ, 1992.*
9. *Прибізга Л.В. Архітектурний декор у народному будівництві України і засади його реставрації // Пам'ятки України – К., 1997. № 1.*
10. *Рыбаков Б.А. Язычество Древней Руси. Москва "Наука" 1988.*
11. *Сидорова Е. Символика народного жилища // Архитектура и престиж. № 1/2003.*
12. *Сидоренко Г.О., Махно Є.В., Телегін Д.Я. Довідник з археології України. Полтавська область. Київ, "Наукова думка", 1982.*
13. *Степи европейской части СССР в скифо-сарматское время.//Археология СССР. Издательство "Наука". Москва, 1989.*
14. *Супруненко О.Б. На землі Полтавській: Пам'ятки археології Полтави та околиць / Відп. Ред. Толочко П.П. – Полтава: Археологія, 1998.*
15. *Царенко С. Український дім. //Дом /2001 АСС.*
16. *Энеолит СССР //Археология СССР. Издательство "Наука". Москва, 1982.*
17. *Эпоха бронзы лесной полосы СССР // Археология СССР. Издательство "Наука". Москва, 1987.*
18. *Юнг Карл Густав, фон Франц М.-Л., Хендерсон Дж. Л., Якоби И., Яффе А. Человек и его символы/ Под общ. редакцией С.Н.Сиренко. – М.: Серебряные нити, 1998.*